



# Sälj en kostnad, köp – grovfoderhandel

Grovfoder kan prissättas på flera sätt, utifrån produktionskostnad, fodervärde eller marknad. Frågan om fodrets värde kommer ofta tillbaka och blir mer och mer aktuellt i takt med att fler gårdar har behov av att köpa grovfoder.

Många växtodlare har ensidiga växtföljder och skulle ha nytta av att odla fodergrödor för att förbättra markstrukturen och få tillgång till naturlig gödsel. Samtidigt gör växande djurbesättningar och begränsad spridningsareal samverkan med grannar till ett måste. Samverkan gagnar bägge men kräver överenskommelse om pris och vara.

## Värdera för köpare och säljare

Värdering av ett foder kan göras utifrån två helt olika aspekter, produktionskostnaden eller alternativvärdet. Produktionskostnaden är främst intressant för säljaren eftersom det berättar hur mycket det kostar att ta fram fodret. Alternativvärdet är intressantare för köparen eftersom det ger en bild av fodrets värde i foderstaten. Min erfarenhet säger att båda aspekterna måste beaktas för att både köpare och säljare ska vara nöjda med affären.

## Egen beräkning guld värd

Kostnaden för fodret är relativt enkel att ta fram om avkastningen kan uppskattas eller om våg finns tillgänglig vid skörden. Finns skördestatistik kan man redan på förhand beräkna ungefärlig produktionskostnad. För att få en riktig produktionskostnad behöver en maskinberäkning göras eftersom maskiner och arbete ofta utgör upp mot hälften av kostnaden. Direkta kostnader är lättare att beräkna och varierar inte mycket mellan åren. Transporten av fodret till köparen

måste räknas in, eller så kommer man överens om att köparen står för transporten från fältet, vilket är det vanligaste.

I Kalmarområdet är produktionskostnaden 1,23 kronor per kilo ts för vallensilage och 0,95 kronor för majs när vi tittar på ett femårsgenomsnitt. Snittskörden för vall är 8 400 kilo per hektar och 13 100 kilo per hektar för majs. Majsen överträffar vallen varje år både med högre skörd och lägre produktionskostnad i försommartorr och mildt klimat. Förhållandet är troligen det motsatta på västra sidan av Sverige.

## Avkastningen påverkar mest

Både för vall och majs är det avkastningen som främst påverkar produktionskostnaden. För vallensilage minskar kostnaden med 20 öre per kilo ts när skörden ökar med ett ton per hektar. För majsensilage är skillnaden ännu större, kostnaden minskar med 30 öre per kilo ts när skörden ökar med ett ton. Variationen i skörd och produktionskostnad mellan gårdar är stor. Även kostnader för maskiner och arbete varierar mellan gårdar. Genomsnittlig maskinkostnad är cirka 3 600 kronor per hektar för vall och 3 800 kronor per hektar för majs. Antalet arbetstimmar per hektar är 8,4 för vall och 6,5 för majs.

## Kvalitet värderar grovfoder

Fodervärderingen är intressantare som utgångspunkt för köparen som förstås vill



# ett värde där alla blir nöjda

betala för det som levereras. För majsensilage är detta i regel ganska enkelt. Torrsubstanshalt och stärkelseinnehåll störs inte så mycket av årsmånsvariation, så länge en tillräckligt tidig majssort valts nås oftast de önskade kvalitetsparametrarna.

För vallensilage gör bland annat osäkra skördeförhållanden värderingen svårare. Dessutom står skörd och foderkvalitet i direkt motsatt förhållande till varandra. Därför kan en prismodell som endast baseras på skörd och produktionskostnad indirekt leda till låg kvalitet av fodret.

## Utgå från kostnad och alternativ

Mitt råd är att prissättningen av grovfoder mellan gårdar bygger på en kalkyl av produktionskostnaden efter odlarens försättningar och i relation till lönsamheten på andra avsalugrödor på gården. Växtodlaren värde av markstruktur och eventuell stallgödsel får också vägas in.

Prissättningen måste sedan förutsätta att vissa kvalitetsparametrar uppfylls på fodret, se exempelrutor med majs och vallfoder. För vall är detta extra viktigt eftersom fler kvalitetsmått än hos majsensilage måste beaktas. Detta är möjligt att uppnå så länge köpare och säljare har en dialog under odlingsäsongen och anpassar skördetidpunkt efter önskad kvalitet i respektive skörd. Kvalitetsmått ska innefatta en normalkvalitet med ett grundpris vilket kan ändras upp eller ner om kvaliteten på fodret blir bättre eller sämre. Detta ger en extra sporre till säljaren att uppnå bästa möjliga resultat i odlingen. Utan denna något komplicerade värderingsmodell tror jag det blir svårt att få både köpare och säljare att känna sig nöjda med uppgörelsen. ■

## Majs prissätts utifrån vetepreis

Vetepreis kr/kg	Fodermajis kr/kg ts
1,50	1,10
1,60	1,15
1,70	1,20
1,80	1,25
1,90	1,30
2,00	1,35

I Kalmarområdet har många satt priset för majs utifrån årets vetepreis. Man utgår då från en normalkvalitet med ts-halter mellan 28 och 36 % och stärkelsehalter mellan 270 och 330 g/kg ts. Utanför dessa intervall modifieras priset med 2 öre/kg ts för varje 2 % avvikelse i torrsubstans och med 3 öre/kg ts för varje 20 gram avvikelse av stärkelsehalten. För odlaren är priset satt för att ge ett lite bättre täckningsbidrag än för höstvetete. Ett vetepreis på 1,70 innebär ett majspris på 1,20 kronor per kilo ts för normalkvaliteten.

## Exempel – värdera vallfodret utifrån kvaliteten

När vallfodrets produktionskostnad ska ställas mot foderkvaliteten bör priset per kilo ts variera en hel del. Först och främst kan energivärdet användas som prissättande. I tabellen visas hur priset per kilo ts sjunker med energiinnehållet när man ger fodret värdet 11 öre/MJ. Med lägre energiinnehåll ökar avkastningen vilket i beräkningen ger en högre intäkt per hektar för odlaren i exemplet. För att värdera kvaliteten bättre och få ett rimligt slutpris för köparen är det därför bra med en prisreglering även för protein, t.ex. 6 öre per procent. Sjunker energiinnehållet med 1 MJ kan det innebära 1,5 ton högre ts-avkastning men 4 procent mindre protein. För den bättre foderkvaliteten ger detta exempel en högre hektarintäkt för odlaren på cirka 400 kronor per hektar och därmed ett styrmedel som fungerar.

Energiinnehåll (MJ/kg ts)	Pris (kr/kg ts med 11 öre/MJ)	Protein (g/kg ts)	Pris (kr/kg ts med 11 öre/MJ och 6 öre/% protein)	Avkastning (kg ts/ha)	Pris (kr/ha)
Pris regleras utifrån energiinnehåll					
11	1,21			4 500	5 450
10	1,10			5 900	6 500
Pris regleras utifrån energi- och proteininnehåll					
11	1,21	145	1,21	4 500	5 450
10	1,10	105	0,86	5 900	5 070

När både energi och protein påverkar priset blir ensilagevärderingen ett bra hjälpmedel.